

**СЛОВА ПРИ ПРЕДСТАВЯНЕТО НА КНИГАТА
„СОЦИАЛИСТИЧЕСКОТО БЪЛГАРСКО РАДИО
(1944-1989)“ НА ДОЦ. Д.Н. ВЯРА АНГЕЛОВА
Райна Константинова; Снежана Попова**

**SPEECHES AT THE PRESENTATION OF THE BOOK
„SOCIALIST BULGARIAN RADIO (1944-1989)“
BY ASSOC. PROF. D.S. VYARA ANGELOVA
Raina Konstantinova; Snezhana Popova**

Резюме: Текстът съдържа отзиви за Публичния семинар на катедра „Радио и телевизия“, състоял се на 1 ноември 2022 г., на който Райна Константинова, зам. председател на Обществения съвет на Българското национално радио, и проф. д.н. Снежана Попова представиха новата книга на доц. д.н. Вяра Ангелова „Социалистическото българско радио (1944-1989)“ (Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“, 2022). Публикуваме двете слова изнесени на премиерата на книгата.

Ключови думи: радио, социализъм, идеология, музика, програма, журналистика, цензура

Abstract: The text contains a review made within the Public Seminar of the Department of „Radio and Television“, held on November 1, 2022, where Raina Konstantinova, Chair of the Public Council of the Bulgarian National Radio, and Prof. Snezhana Popova presented the new book of Assoc. Prof. D.S. Vyara Angelova „The Socialist Bulgarian Radio (1944-1989)“ (University Press „St. Kliment Ohridski“, 2022). We publish both speeches given at the premiere of the book.

Keywords: radio, socialism, ideology, music, program, journalism, censorship

В голямата зала на Факултета по журналистика и масова комуникация се събраха няколко поколения журналисти и учени в Деня на народните будители. Представянето на книгата „Социалистическото българско радио (1944-1989)“ е част от Публичния семинар на катедра „Радио и телевизия“.

Райна Константинова:

Уважаеми преподаватели и студенти,
Медийни изследователи,
Колеги,
И всички вие, посветени на Радиото,
Благодарна съм за поканата да открия и присъствам на това събитие, посветено на медията, която ни обединява, вълнува, може би тревожи и надявам се, все още вдъхновява.

Когато през вече далечната 1980 г. английската ню уейв група *The Buggles* озвучи ефира на Европа с песента си „Видеото уби радиозвездата“ популярното мнение беше, че това е самата истина и е неизбежност. През 80-те години радиото беше най-слушаната медия на континента, доверието в него беше най-високо, Ръш Лимбо и

Хауърд Стърн бяха най-популярните водещи в САЩ и частните радиостанции продължаваха да набират неподозирана скорост.

Време, за което английският медиен критик Стивън Фрай казва, че Би Би Си е най-добрата причина човек да живее във Великобритания. Разбира се, той има предвид и телевизията на корпорацията.

Какво късогледство, но това се случва в популярната култура.

42 години след тези събития радиото продължава да присъства в живота ни, да се развива, да бъде нужно, да се адаптира към технологичните открития и да ги използва максимално, да присъства на десетки дигитални платформи. Да бъде модерно по един дискретен, и бих казала, елегантен начин.

Изследователският труд на Вяра Ангелова „Социалистическото българско радио (1944-1989)“, който ни е събрал тази вечер, безспорно

има всички академични атрибути и е важен и ценен принос към един слабо изучен и недостатъчно осветен период от историята на БНР, по това време държавно и единствено радио у нас.

Труден период, поради партийно-идеологическата матрица, наложена от системата, и противоречив поради особената двусмисленост за преодоляването или за приемането ѝ.

Когато проследите, благодарение на авторката, многобройните и често клиширани и изпълнени с партийни мантри документи, протоколи, докладни записки, информации, отчети, решения, указания, постановления, правилници и проекти за тях, разбирате, че на хората, които са правили програмите, са им оставали две възможности – или да се примирят с ролята на пропагандни рупори, или да приемат ежедневно предизвикателство да я пренебрегнат въпреки строго регламентирания контрол. За второто, независимо от оценките с днешна дата, се искаше талант, характер, почтеност и смелост. Много хора платиха за това висока цена. И не само в радиото.

Въпреки че радиото работи с думите осем дни в седмицата, както пеят „Бийтълс“ в една своя песен, то не е особено прилежно с воденето и съхранението на своя собствен архив, както отбелязва и Вяра Ангелова.

Да, БНР пази грижливо в своя „Златен фонд“ безценни гласове, уникални интервюта, музикални изпълнения, част от националното звуково богатство и наследство, но за анализаторите и историците картината е непълна без цялостното звучене, без интонациите, паузите, гласовете от телефонните обаждания и репортажите, без архитектурата на форматите. Без грешките, понякога нарочни, без музикалните намигвания.

Затова намирам за особено ценна третата част на изследването с дълбочинните интервюта и мнения на радиожурналисти и водещи, повечето от тях истински звезди, популярни до днес.

Тези интервюта не са носталгични или емоционални. Те разкриват искрено и честно не само трудностите пред радиожурналистиката по това време, но и тази отдаденост към професионалната почтеност на ефирните таланти, която създаде стандарти и уважение, валидни до днес. Въпреки матрицата. Заради доверието към медията. Заради своя дълг към нея. Заради преодоляването на страха. За уважението към слушателите. Заради предизвикателството към уюта на конформизма и лъжата. Излизането от матрицата е онова усилие, което трябва да правим, за да не бъде автоцензурата характеристика на журналистиката. И за да няма радио мълчание.

Сигурно много от вас знаят, че първият звуков сигнал, изпратен от Гулиелмо Маркони през 1895 година от източния бряг на Америка към британските острови като послание с безжичен морзов код е SOS – спасете нашите души. Това е първото и най-кратко определение на мисията на радиото. Мисля, че то трябва да бъде опазено и в бъдеще.

Радиото безспорно ще бъде дигитално като достъпност и разпространение. Но то трябва да запази своята същност, своята честност, емоцията на своите гласове, умението да разказва умно и увлекателно въпреки ИТ протоколите, фалшивите пророци и тежестта на битието.

Книгата на Вяра Ангелова е не само исторически документ, прецизен анализ и свидетелство за нелесния път на националното радио към своята автономност. Събрани на едно място с методичността на учения и търпението към плашещите обеми на пропагандната макулатура, тези документи ни казват какво не трябва да допускаме отново. Политическият, икономически и корпоративен натиск са изкушение, на което трудно се устоява, и не само у нас. И не само в миналото, а и днес.

С благодарност и признание за усърдието, обективността, задълбочения и понякога безрадостен труд в лабиринтите на времето, за

уважението и добронамереността на авторката и нейния екип, както и към Факултета по журналистика на СУ „Св. Климент Охридски“, позволете да кажа на студентите по радиожурналистика: Радиото е интелигентна медия. Не бързайте да го отписвате като онази вече забравена погрupa. Използвайте Интернет, но не заменяйте радиото с него. Макар и с огромни технически възможности, Интернет е само средство, една платформа.

Благодаря за вниманието!

Снежана Попова:

Книгата за социалистическото българско радио отразява две трайни привързаности на Вяра Ангелова.

Първата е постоянният ѝ в годините изследователски интерес към обществените медии – към същността, мисията и перспективата им. Наред с поредица от статии, на обществените медии Вяра Ангелова посвети и две наскоро излезли книги, на които е съставител („*БНР и БНТ – между държавата и обществото (1989-2015)*“ от 2017 и „*Кой спря БНР?*“ от 2019).

Втората е по-нова, може да се нарече теоретико-методологическа: в работата си в интернационална научна среда в последните години авторката на „Социалистическото българско радио 1955-1989“ попада сред учени от различни страни, които развиват ново социално знание за социалистическите медии. Знание, което ангажира много повече контексти, отколкото правят това дълго доминиралите медийни модели, основани на идеологическото противопоставяне Изток-Запад. Тази изследователска визия по-прилежно отчита характеристиките на радиото като феномен на културата и включва в полезрението влияния на европейския и световен медиен процес. В този ключ е представено развитието на Българското радио в книгата, която ни е събрала.

Можем да се запитаме могло ли е да не бъде така, могло ли е радиото ни да остане задълго встрани от актуалните тенденции в създаването и предлагането на радиопрограми?

Авторката проследява най-добросъвестно идеологическото „превземане“ на радиото в първите десетилетия на изучения период, но също така старателно търси обяснение на модернизирването на Българското радио в 70-е и 80-е години на миналия век. В това обяснение са вплетени институционални и вътрешноредакционни обстоятелства, личности с техните качества и инициативи, програмно-съдържателни детайли, кадрови решения, смаляващи политическия натиск. Българското радио приема формата на модерна европейска многопрограмна медия с добре структурирано регионално послание и застава в ефира доста по-добре от ред други източноевропейски радиостанции по това време – нещо, което мнозина са изтъквали. Вяра Ангелова съумява да покаже как един – по самоопределение – пропаганден институт, който работи за утвърждаването на политически проект, може да развива в себе си високо равнище на професионални практики и дискурс, характеризиращи развитите радиосистеми.

Книгата запълва забележима и дълго просъществувала празнота в българската медийна историография – липсата на обобщаващ труд за 45-годишен период от развитието на радиото. С появата на обобщена рефлексия върху времето 1944-1989 то престава да е „прекъсване“ в медийната история, а с това се решават два проблема: ограничават се едномерните политико-идеологически квалификации и се изгражда фон, върху който отделни казуси от живота на радиото, които са ставали и стават обект на прицелено внимание в различни текстове, могат да изпъкват и да станат по-разбираеми.

Изследователски погледнато, книгата е резултат от разгръщането на три аналитични перспективи: систематизиране на информация от архивни документи, изучаване на съдържанието на текстове за радиото

в специализирания печат и изследване на авторефлексивните нагласи на радиото чрез дълбочинни интервюта. Историографският подход се съчетава със социологически похвати за обработка на голям по обем емпиричен материал, събран и систематизиран от авторката.

Книгата съдържа богата фактология, в т.ч. непубликувани факти и обстоятелства – съдържание, което със сигурност е търсено от определен тип читатели. За студентите, които са целена и предвидена публика, много неща ще бъдат направо чудни, защото ще попълват бели полета и ще се сблъскват с някои силно опростени представи. Студентите ще научат много за „времето, което не са живели“, при това извън шаблона.

И накрая, книгата има приятелска структура, чете се леко, не спестява анекдотичните ситуации. Най-важното е, че е написана с уважение към труда на радиожурналиста – едно топло послание, към което искам да се присъединя и с това завършвам.

София, Факултет по журналистика и масова комуникация

01.11.2022

Използвана литература

АНГЕЛОВА, Вяра (2022). *Социалистическото българско радио (1944-1989)*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.

Райна Константинова е зам.председател на Обществения съвет на БНР, преди това ръководи радиодепартамента в Европейския съюз за радио и телевизия. Повече от две десетилетия работи като сътрудник, редактор, директор на Радио България.

Raina Konstantinova is the vicechairwoman of the Public Council of the Bulgarian National Radio. Before that she headed the Radio Department at the European Broadcasting Union. For more than two decades she worked as a journalist, editor, director of Radio Bulgaria.

Снежана Попова е професор във Факултета по журналистика и масова комуникация на Софийския университет. Преподава „Радиокомуникация“ и „Медиен анализ“. Публикациите ѝ са в областите на електронните медии и медийните наративи. Автор е на седем монографии, сред които Медиен разказ

(2017), Радио, публики, стилове (2004), Социално време и медиен разказ 1989-2000 (2001).

Snezhana Popova is a professor at the Faculty of Journalism and Mass Communication, Sofia University. She teaches “Radio communication” and “Media analysis”. Her publications are in the fields of electronic media and media narratives. She has authored seven monographs, among which “Media story”(2017), “Radio, audiences, styles”(2004), and “Social time and media story 1989-2000” (2001).